

Czajkowski Piotr (1840-1893)

Ten rosyjski kompozytor i pianista uważany jest za jednego z najwybitniejszych przedstawicieli nurtu narodowego w muzyce europejskiej XIX wieku

Zainteresowania muzyczne Piotra Czajkowskiego ujawniły się bardzo wcześnie — już w wieku 4 lat napisał swój pierwszy utwór — piosenkę pt. *Nasza mama w Petersburgu*. Niezwłocznie też rozpoczął naukę gry na [fortepianie](#) u domowej nauczycielki. Zafascynował się też wtedy muzyką [Wolfganga Amadeusza Mozarta](#) i odtąd kompozytor ten stał się jego uwielbianym idolem i niedościgłym wzorcem. Uprawianie zawodu muzyka nie wchodziło jednak w grę, więc w 1850 r. Piotr podjął w Petersburgu naukę w szkole prawniczej. Nie zrezygnował jednak z dalszej nauki muzyki i gry na fortepianie. Gdy jako młody prawnik został zatrudniony w Ministerstwie Sprawiedliwości, kontynuował studia z zakresu kompozycji i instrumentacji. Wreszcie całkowicie porzucił karierę urzędniczą i poświęcił się wyłącznie muzyce. W 1866 r. wyjechał do Moskwy, gdzie rozpoczął działalność pedagogiczną w tamtejszym konserwatorium. Od tego też czasu intensywnie komponował. W latach 70. powstały takie arcydzieła jak [poematy symfoniczne](#), np. *Romeo i Julia* (1869 r.) i *Francesca di Rimini* (1874 r.), [opera](#) *Eugeniusz Oniegin* (lata 1877-78), [balet](#) *Jezioro łabędzie* (1876 r.), [I Koncert fortepianowy b-moll](#) (1875 r.), czy pierwsze cztery [symfonie](#).

Od 1877 r. do 1890 r. pozostawał w osobiwej, korespondencyjnej przyjaźni ze swą gorącą wielbicelką Nadieżdą von Meck, która postanowiła przekazywać mu stałą, doroczną pensję w znacznej wysokości 6000 rubli, aby mógł swobodnie zająć się komponowaniem. Od 1878 r. Czajkowski w zasadzie nieustannie był w podróży, zarówno po rodzinnym kraju, jak i za granicą. I komponował dzieła, które spotykały się z bardzo ciepłym przyjęciem przez publiczność i krytykę, jak np. opera *Mazepa* (1884 r.), *V Symfonia e-moll* (1884 r.), *Symfonia „Manfred”* (1885 r.), [Uwertura „Rok 1812”](#) (1880 r.) czy cztery [suity](#) orkiestrowe, w tym zatytułowana znamienne *suita Mozartiana* z roku 1887.

Piotr Czajkowski, V Symfonia e-moll op. 64

Siła twórcza i chęć podróżowania nie osłabły u Czajkowskiego nawet w ostatnich latach życia. W styczniu 1890 r. odbyła się premiera baletu *Śpiąca królewna*, w grudniu tegoż roku opery *Dama pikowa*, poprzedzona uroczystymi obchodami jubileuszu działalności muzycznej kompozytora. W 1892 r. powstał słynny balet *Dziadek do orzechów*. W czerwcu następnego roku Czajkowski otrzymał tytuł doktora honoris causa uniwersytetu w Cambridge, będący ukoronowaniem jego kariery kompozytorskiej. Po powrocie do kraju ukończył swą ostatnią, *VI Symfonię h-moll*, zwaną *Patetyczną*, pracował też nad *III Koncertem fortepianowym Es-dur*. Nie zdołał go skończyć — dość niespodziewanie umarł, najprawdopodobniej na cholera, choć niektórzy uważają, że prawdziwą przyczyną śmierci było wywołane długoletnią depresją samobójstwo.

Piotr Czajkowski, Suita z baletu Dziadek do orzechów op. 71a

Choć muzyka Czajkowskiego związana jest z tradycją europejskiego zachodu, pozostaje na wskroś rosyjska. Zawiera wiele artystycznie przetworzonych elementów rodzimego folkloru, które inspirowały następne pokolenia twórców rosyjskich, w tym [Igora Strawińskiego](#). Kochał czytać, i wiele dzieł klasycznej literatury przekształcił twórczo w balety lub opery, jak *Romeo i Julię* czy *Burzę* Szekspira, dzieła Puszkina (*Oniegin*) i poezję Byrona. Był mistrzem wielu form i gatunków muzycznych, w każdym udanie łącząc romantyczną siłę wyrazu z klasyczną przejrzyistością i elegancją formy. W dziedzinie muzyki baletowej wprowadził liczne innowacje, sprawiając, że partia orkiestry nie była już tylko akompaniamentem do tańca, lecz programowym podkładem dla akcji scenicznej.

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

Temat swej *IV Symfonii* nazwał Czajkowski *tematem losu*. Powraca on w całym dziele unifikując jego strukturę, podobnie jak dzieje się to w słynnej *V Symfonii* [Ludwiga van Beethovena](#).

Dziadek do orzechów to balet związany tematycznie ze świętem Bożego Narodzenia i adaptacja bajki Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmanna. Czajkowski wykorzystał w tym dziele brzmienie nowego, skonstruowanego w 1891 roku w Paryżu instrumentu — [celesty](#) (opisywanej jako *coś pomiędzy fortepianem a dzwonkami*). Podczas premiery w 1892 r. publiczność reagowała tak entuzjastycznie, że aż 6 razy trzeba było bisować.

Jednym z najbardziej znanych utworów Czajkowskiego jest *Uwertura Rok 1812*, poświęcona rosyjskiemu zwycięstwu nad wojskami Napoleona. Często gra się ją jako finał programów koncertowych, a jej partytura zawiera dźwięki wystrzałów z armaty.

Do posłuchania:

- *Koncert skrzypcowy D-dur* op. 35: [cz.1 Allegro](#), [cz. 2 Canzonetta](#), [cz. 3 Finale](#)

W Kanonie Muzykoteki Szkolnej:

- [Suita z baletu *Dziadek do orzechów* op. 71a](#)

- [V Symfonia e-moll op. 64](#)

- [I Koncert fortepianowy b-moll](#)